

BİLGİSAYAR MİMARİSİNDE YENİ YAKLAŞIMLAR

DÖNEM PROJESİ

P6 MİMARİSİ

MUSTAFA ÇAYIR
704062001

İÇİNDEKİLER

1. Intel İşlemcilerinin Tarihi Gelişimi.....	3
2. X86 Komut Kümesi	5
2.1. X86 Yazmaçları.....	5
2.2. X86 Adresleme Kipleri:	5
2.3. X86 Komut Tipleri:.....	6
2.4. Komut Yapısı	7
3. P6 Mimarisi	8
3.1. Dinamik Yürütme.....	8
3.2. P6 İş hattı Ana Birimleri	8
3.3. İş Hattı Yapısı.....	9
3.3.1. Komut Alma Katı	9
3.3.1.1. Komut Alma: Dallonma Tahmini.....	10
3.3.1.2. BTB (Dallonme Hedef Tamponu).....	10
3.3.1.3. Statik Tahmin	11
3.3.2. Kod Çözme Katı.....	11
3.3.3. Dağıtım Katmanı	11
3.3.4. Yürütme Katmanı	12
3.3.5. Sonlandırma Katmanı.....	12
4. P6 Bellek Mimarisi.....	13
4.1. Adres Alt Bileşenleri	14
4.2. P6 Bellek Okuma İşlemi	14
5. Performans Analizi.....	15
5.1. Dallonma Tahmin Performansı	15
5.2. Çözme Katında Bekleme.....	15
5.3. Tekrar Hızı	15

1. Intel İşlemcilerinin Tarihi Gelişimi

1970 Öncesi

- Intel ilk mikroişlemciyi geliştirdi.
- Basit bir accumulator yapısındadır.

Mikroişlemci 4004 (1971)

- Özellikleri:
  - 4 bit işlemcili
  - 2000 transistor
  - 0.06 Mhz saat hızı
- Hesap makinesi için geliştirildi.

Mikroişlemci 8008 (1972)

- 8 bit mikroişlemci
- 0.8 Mhz saat hızı
- 8008 çalışmaları 4004 den önce başlamıştır.

1970 sonlarında

- 1974 yılında Intel 8080 mikroişlemcisini çıkardı.
  - İlk bilgisayarda kullanıldı.
  - 8 bit mikroişlemci
  - Altair bilgisayarında kullanıldı.
- 1978 yılında Intel 16 bit makineleri çıkardı.
  - 8080 'nin 16 bit versiyonu olan 8086 çıktı.
  - 8086 ile 8080 komut seti uyumlu değildir.
  - Intel komut uyumlu işlemciler çıkarmaya odaklandı

8086 ailesi

- Ekstra yazmaçlar eklenmiştir
- Yazmaçlar için adanmış fonksiyonlar vardır.
- 8 MHz saat hızı
- 8088 ilk IBM PC de kullanılmıştır.
- 8088 işlemcisi 8086 ile aynı olup sadece 8 bit bus yapısına sahiptir.

Kayan Noktalı Sayı Desteği (1980)

- Intel 8087 – kayan noktalı yazılı coprocessor
- 8086 üzerine 60 FP operasyon eklenmiştir.
- 8087 yazmaçlar vs yığın yapısını beraber kullanır

80286 (1982)

- 24 bit adresleme özelliğine sahiptir.
- Bellek izdüşüm (Bellek Mapping)
  - Segment adresleme gibi daha gelişmiş adresleme kipleri vardır.

- Bu sayede çok daha geniş adres uzayının adresleyebilmektedir.
- Bellek koruma fonksiyonlarına sahiptir. İşlemcinin bellek erişimlerine bir takım sınırlamalar getirilebilmektedir. Bu yapı işletim sistemlerinin kullanıcı uzayı ile yönetici uzayı gibi farklı yetkilerde adres uzaylarına sahip olmasını sağlar.
- 134 000 transistor
- 12.5 Mhz

80386 (1985)

- 80286 yapısı 32 bit çıkartılmıştır.
  - 32 bit yazmaç
  - 32 bit adres uzayı
- Sayfalı adresleme desteği eklenmiştir.
- Eklenen yeni komutlar ile genel amaçlı “yazmaç machine” yapısındadır.
- 275 000 transistor
- 16 MHz

486 dan P6 lara kadar olan mikroişlemciler performans artışı hedef alınarak geliştirilmiştir.

- 80486 (1989)
- Pentium (1992)
- P6 (1995)

Bir takım yeni komutlarda eklenmiştir. Bu eklenen yeni komutlar

- Multiprocessing
- Conditional move instruction

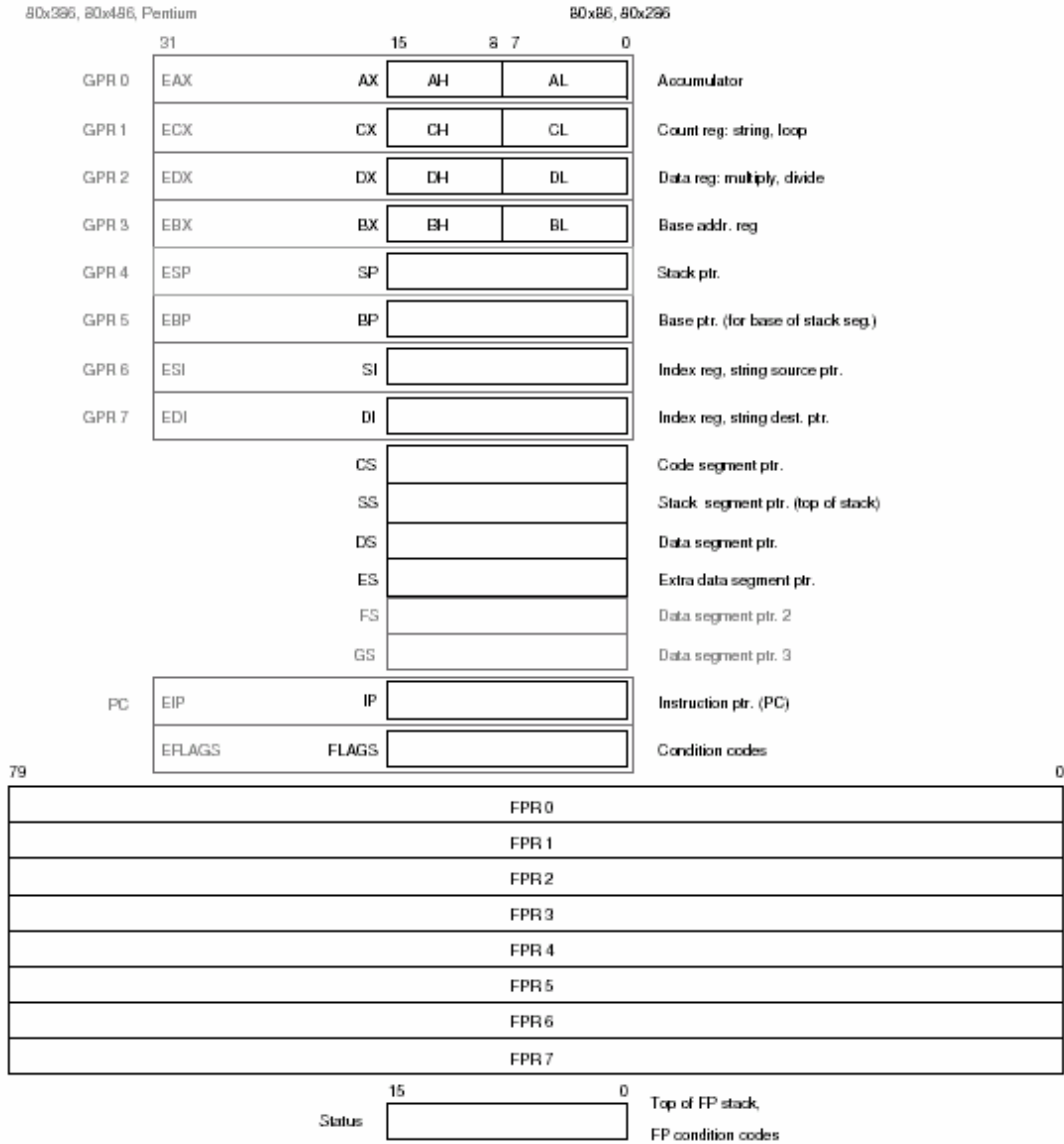
Komut Seti Ekstraları

- MMX (1997)
  - SIMD desteği
- SSE, Pentium III (1999)
  - 8 yeni 128-bit yazmaç
  - Kayan noktalı sayı desteği (Single precision)
  - 4 adet 32-bit FP operasyon paralel gerçekleştirebiliyor.
- SSE2, Pentium 4 (2001)
  - Kayan noktalı sayı desteği (Double precision)
  - 2 adet 64-bit FP operasyon paralel gerçekleştirebiliyor
  - MMX ve SSE komutların tümü 64-bit datalarda çalışabilir

2. X86 Komut Kümesi

2.1. X86 Yazmaçları

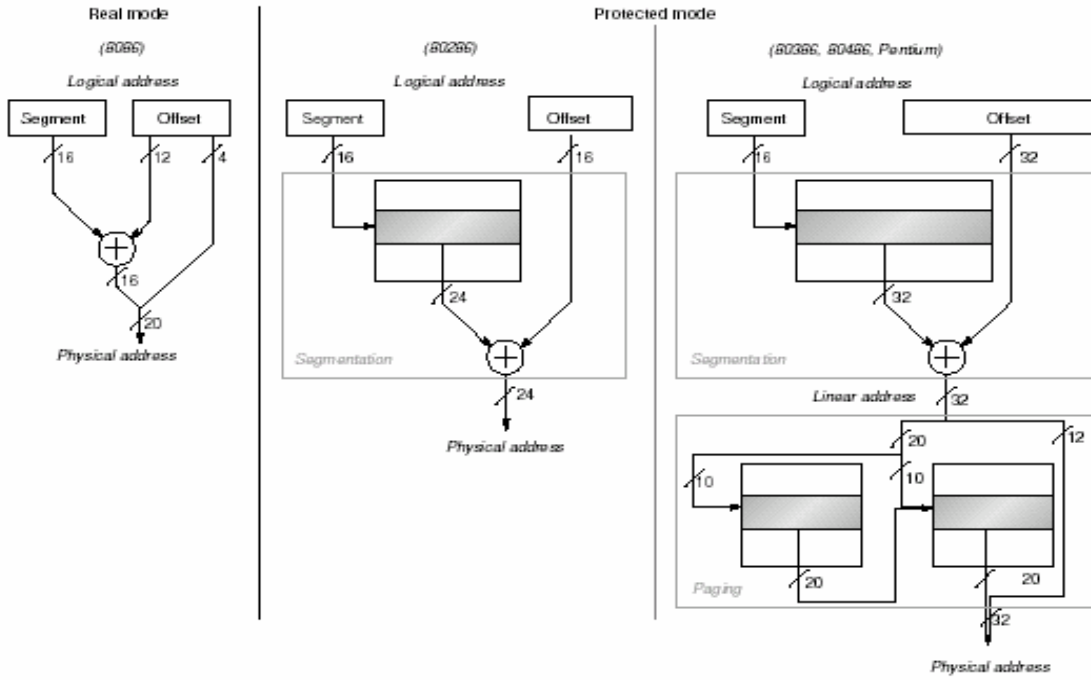
Intel firması yaptığı çalışmalarda komut kümesi uyumlu işlemciler çıkarmayı hedeflemiştir. 16 bit işlemciler gelişip de 32 bit işlemcilerini çıkarınca eski 16 bitlik yazmaçlarını genişleterek 32 bit yapmış bu sayede komut kümesi ve yazmaç mimarisi çok fazla değişmemiştir.

2.2. X86 Adresleme Kipleri:

X86 akla gelebilecek tüm adresleme kiplerine sahiptir. Sadece yazmaçlar üzerinde değil direkt bellek uzayını da adresleyebilir. x86 adresleme kiplerinin kaynak ve hedef şunlar olabilir:

- Yazmaç -> Yazmaç
- Yazmaç -> Bellek
- Bellek -> Yazmaç
- Bellek -> Bellek

2.3. X86 Komut Tipleri:

P6, CISC tabanlı bir işlemcidir. X86 komut kümesinde de bir çok karmaşık komut setleri vardır. CISC işlemcisine ait bir komut 1-2 saat çevriminde tamamlanacağı gibi bir çok komutun birleşimi olup çok daha uzun saat çevrimi sürebilir. X86 komut setindeki CISC komutlardan basıları aşağıdaki tabloda verilmiştir:

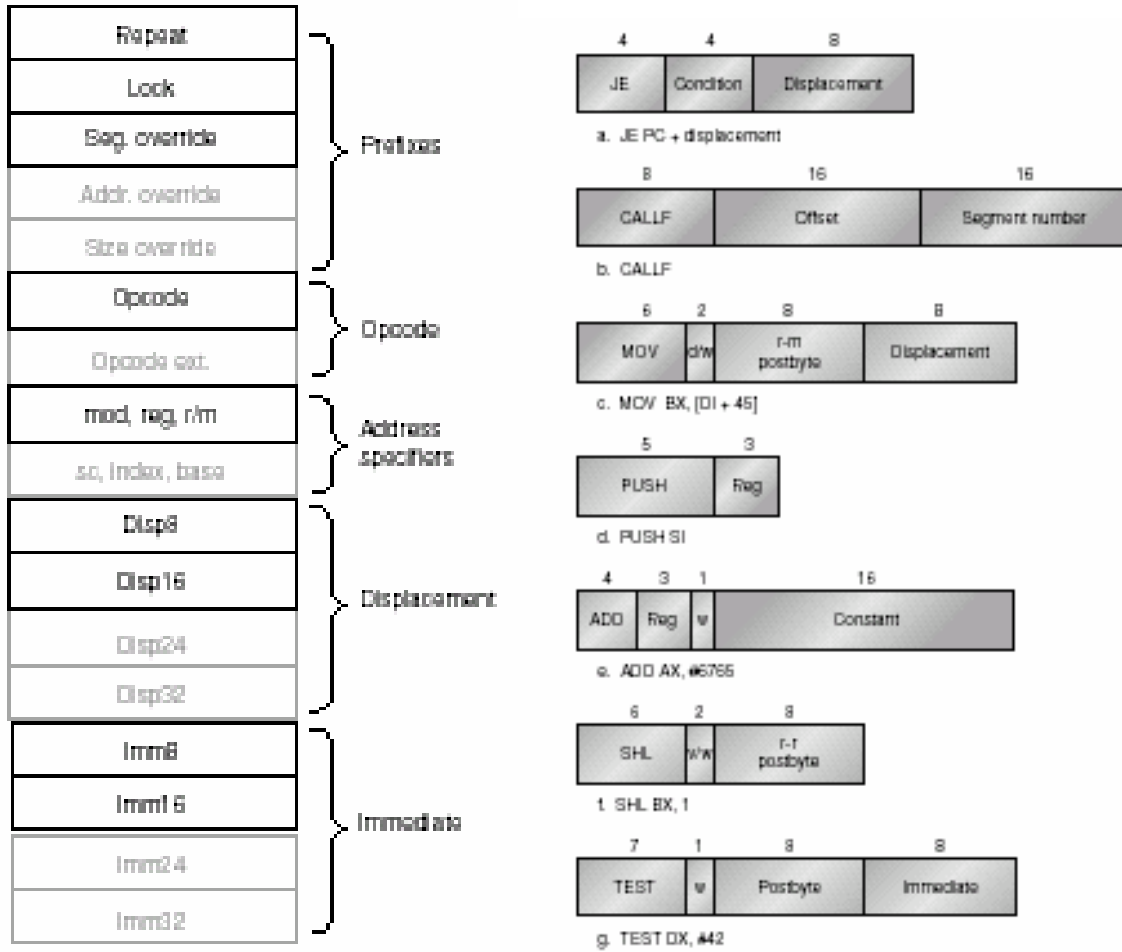
Instruction	Function
JE name	if equal(CC) {IP←name}; IP-128 ≤ name < IP+128
JMP name	IP←name
CALLF name, seg	SP←SP-2; M[SS:SP]←IP+5; SP←SP-2; M[SS:SP]←CS; IP←name; CS←seg;
MOVW BX, [DI+45]	BX← ₁₆ M[DS:DI+45]
PUSH SI	SP←SP-2; M[SS:SP]←SI
POP DI	DI←M[SS:SP]; SP←SP+2
ADD AX, #6765	AX←AX+6765
SHL BX, 1	BX←BX _{1..15} ## 0
TEST DX, #42	Set CC flags with DX & 42
MOVSB	M[ES:DI]← ₈ M[DS:SI]; DI←DI+1; SI←SI+1

X86 komut setine ait komutlar 5 ana grupta toplanabilir. Bunlar:

- Koşullu ve koşulsuz dallanma komutları
- Data transfer komutları
- Aritmetik ve mantıksal işlem komutları
  - Veriler yazmaç da veya bellekte olabilir
- String komutları
- Kayan noktalı yazılı komutlar
  - Ayır bir işlemci olan x87 tarafından yürütülür
  - Yığın üzerinde çalışır

2.4. Komut Yapısı

X86 komut yapısı karmaşık bir yapıya sahiptir. Komutların uzunlukları sabit değildir. Bu nedenle işlemcinin komut çözme katının tasarımı da gelişmiş bir yapıya sahiptir.

3. P6 Mimarisi

İşlemcilerin hızı zamanla 10 kat artmasına rağmen bellek erişim hızları bu oranda artış gösterememiştir. Komutların geliş sırasına göre alan ve bu sırada lineer bir şekilde yürütülen geleneksel bir işlemci için ön tampon bellek ıskalarında kaynaklanan bekleme durumlarının sıkça oluşması kaçınılmazdır. Intel, P6 işlemcilerinin mimarisini bellek gecikmeleri azaltacak ve bağımsız işlemleri eş zamanlı yürütülmesine olanak sağlayarak toplam yürütme süresini azaltacak şekilde geliştirmiştir.

Komutlar alınarak geniş pencereler şeklinde alınarak işlemcinin 20-30 komut ileriye görebilmesi hedeflenmiştir. Ayrı iş hattı mimarisinin bu komut penceresi verimli kullanabilmesi için komut havuzu (Instruction Pool) geliştirilmiştir.

Yürütme katmanının yerini dispatch/execute katmanı almıştır. Bu sayede komutlar farklı sırada başlasa da, aynı sırada sonlandırılırlar.

3.1. Dinamik Yürütme

Program akışını analiz ederek en iyi sırayı seçer. Bu seçilen sırada komutları önceden yürütmeye başlar. P6 dinamik olarak yapacağı işleri düzenleyerek toplamda en iyi yürütme süresini elde etmeye çalışır.

İşlemcilerinin performansının artırılmasındaki en temel problemi anlamak için aşağıdaki sanal kod parçasına göz atalım:

```
r1 <= mem[r0]      // komut 1
r2 <= r1 + r2      // komut 2
r3 <= r5 + 1       // komut 3
r6 <= r6 - r3      // komut 4
```

İlk komut r1 doldurulması ön bellek ıskasına neden olur. Geleneksel CPU'lar bu durumda BUS ara yüz biriminin işlemini tamamlaması bekler. Bu arada işlemci durur. Aslında 3. ve 4. komutlar 1. komuttan bağımsız oldukları için yürütülebilirlerdi.

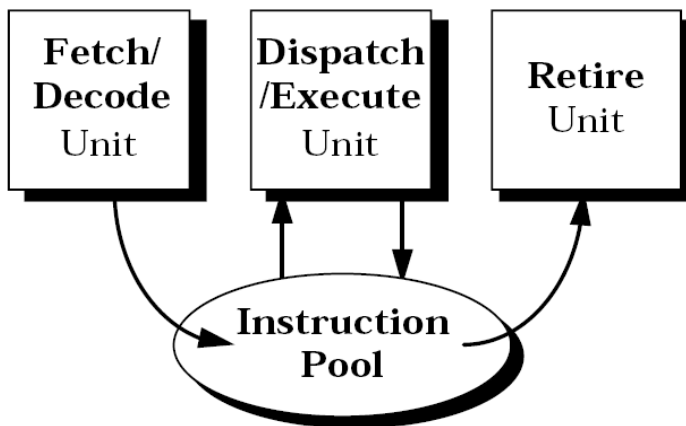
P6 komut havuzundaki sıradaki komutları ele almaya devam ederek bellek gecikmesinin çözüm üretir.

Örnekte 2. komut bağımlı ancak, 3 ve 4 yürütülebilir.

P6 20-30 komut ileriye kadar yürütebilir.

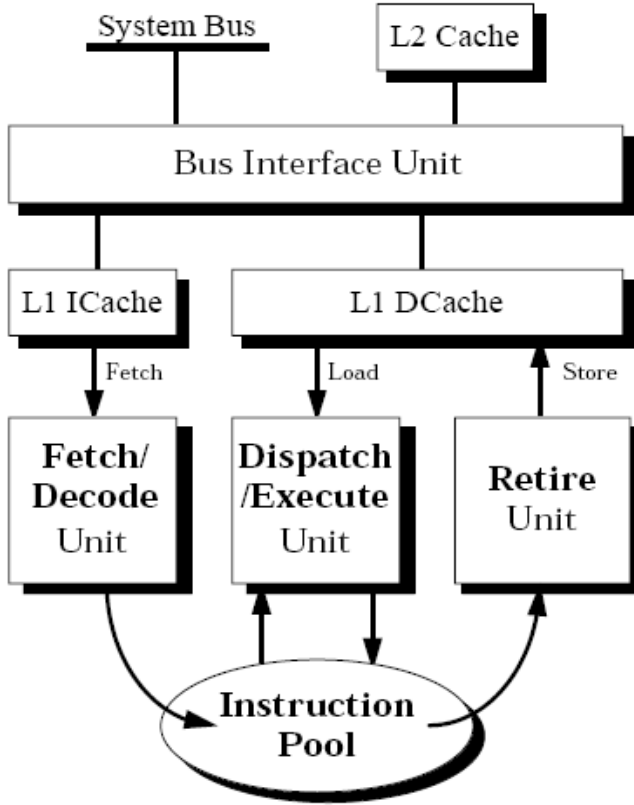
3.2. P6 İş hattı Ana Birimleri

3 bağımsız birim, Komut havuzu haberleşirler

- Komut Alma/Çözme Katı: Sıralı işlem yapar. Komut alma katından komut stream'ini girdi olarak alır ve bunları çözerek “uops” oluşturur. Komut alma işlemi “speculative” dir.
- Dağıtma/Yürütme Katı: Sırasız işlem yapar. Kaynak durumuna ve komutlar arası bağımlılığa göre “uops” yürütülme iş sırasını ayarlar. Speculative sonuçları tutar
- Sonlandırma birimi: Sıralı işlem yapar. Speculative sonuçların nasıl ve ne zaman kalıcı işlemci durumuna aktarılacağı belirler. (RETIRE, GRADUATION)
- BUS ara yüz birimi: Diğer birimlerin dış dünya ile olan bağlantısıdır. Direkt olarak L2 bellek ile haberleşebilir.

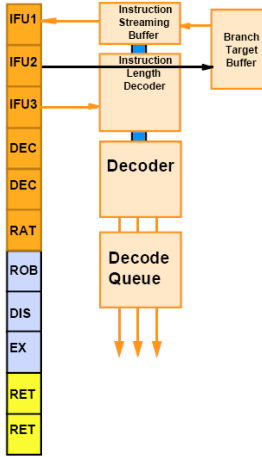

3.3. İş Hattı Yapısı

- 14 katmanlı iş hattı
  - 8 katman: sıralı komutlarda komut alma (fetch), çözme (decode), dağıtma(dispatch)
  - 3 katman: sırasız komutların yürütülmesi
  - 3 katman: instruction commit

3.3.1. Komut Alma Katı

- Komut ön belleğinden okuma yapar
- Okunan data Komut uzunluk çözme katına gönderilir
  - Bu katmanda komutun başı ve sonu işaretlenir ve 2 yere gönderilir
    - BTB:
    - IFU3

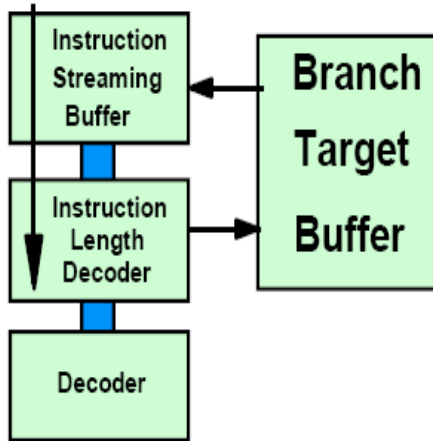

3.3.1.1. Komut Alma: Dallanma Tahmini

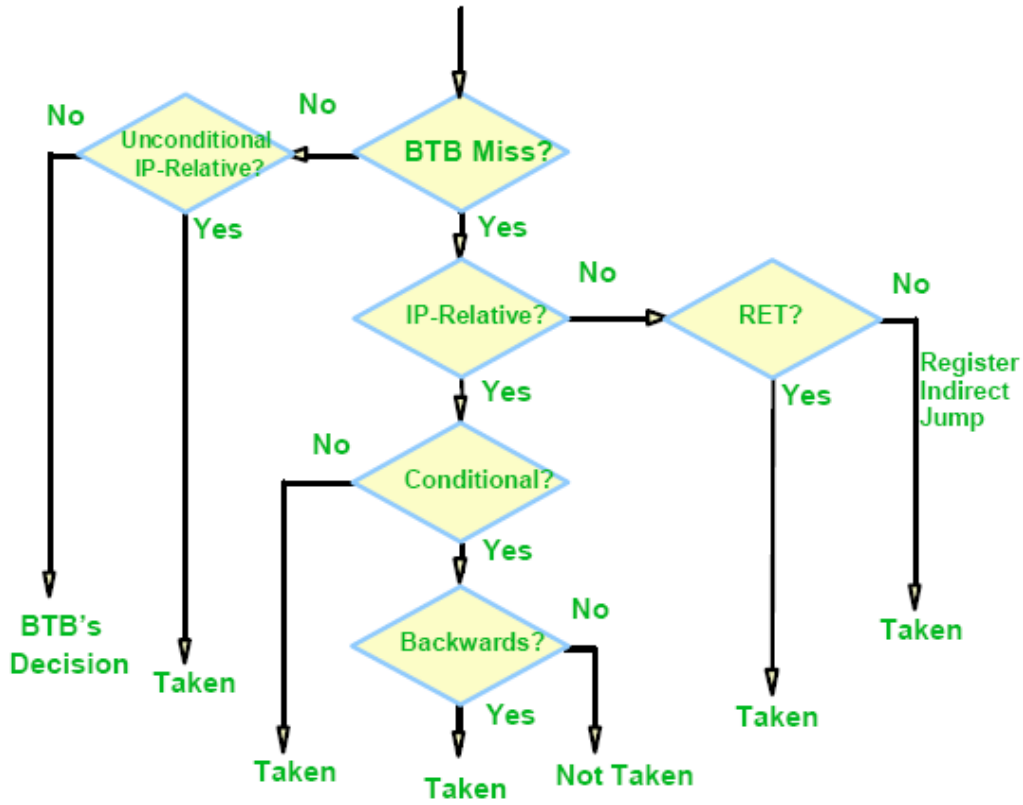
- 512 elemanlı Dallanma Hedef Tamponu (Branch-Target Buffer)
  - 2 seviyeli adaptif yapı
- BTB de ıskala olursa statik tahmin yapılır
  - Geriye doğru olan komutlar alınır

3.3.1.2. BTB (Dallanme Hedef Tamponu)

- 512 girdisi kaydedilir
- 2 seviyeli adaptive mimari
- Statik dallanma tahmini
  - Daha önce ele alınmış olan dallanmaları ele alır.

3.3.1.3. Statik Tahmin

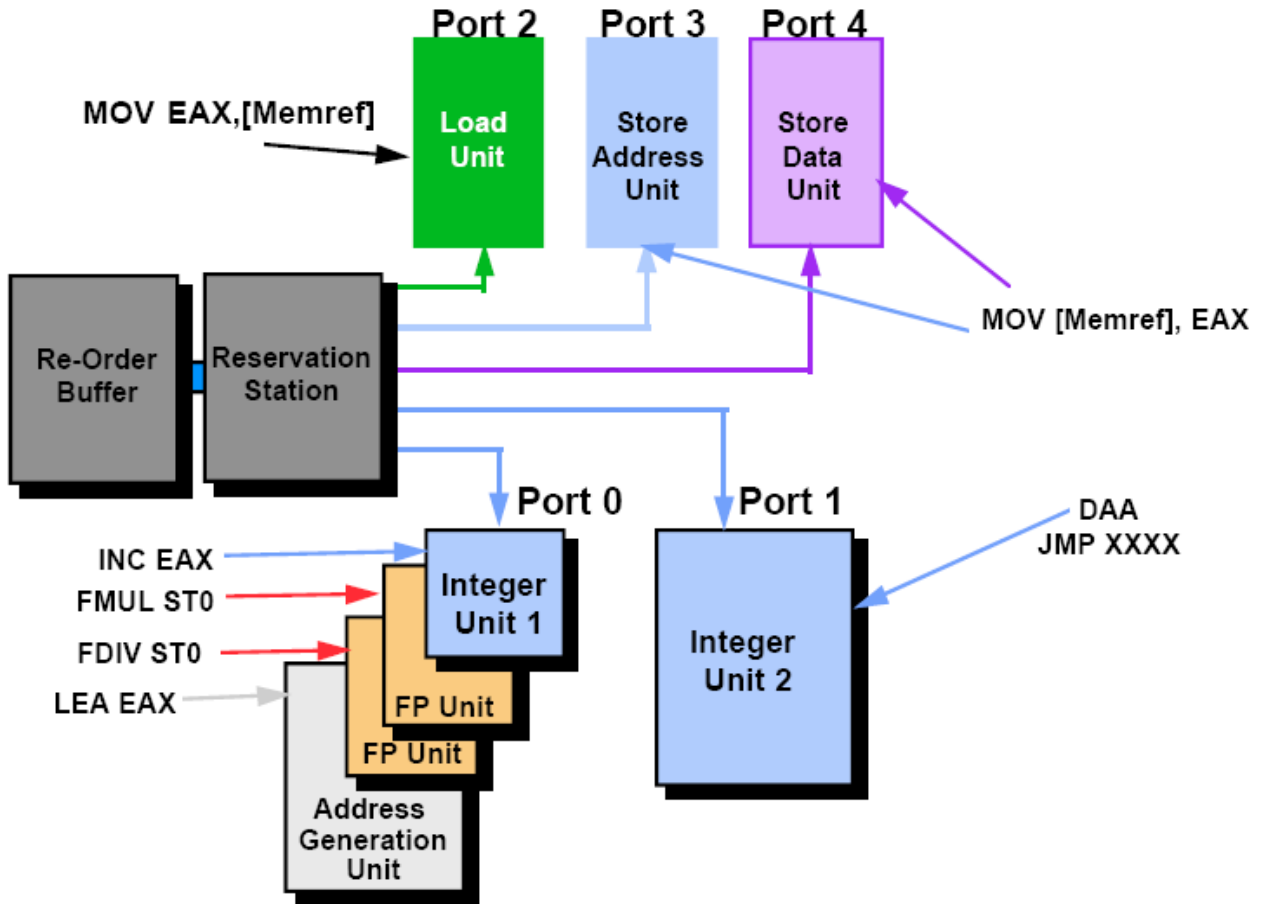

3.3.2. Kod Çözme Katı

- Saat başına 3 IA-32 komutu çözülebilir.
- Komutlar çözümler "micro-operation" kümeleri elde edilir.
- Saat başına 6 uops

3.3.3. Dağıtım Katmanı

- 20 Rezervasyon istasyonundan birine dağıtır.
- ROB daki 40 yerden birine dağıtır
- Yazmaçların isimlerini 40 sanal yazmaç ile değiştirir.
- ROB ve Rezervasyon istasyonları dolu ise işlemi durdurur.

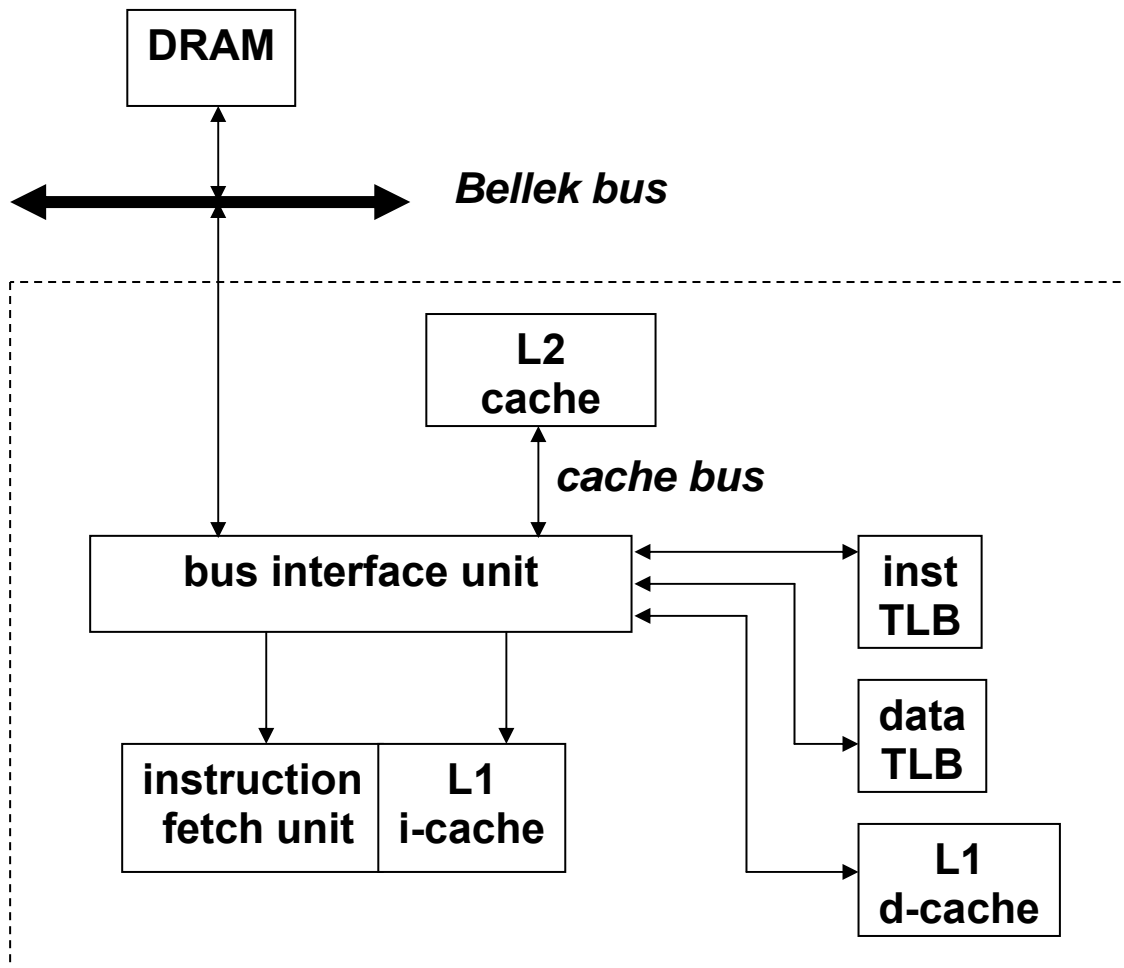
3.3.4. Yürütme Katmanı

- 5 ayrı fonksiyonel birim vardır
  - Integer, FP, branch unit, bellek address unit, bellek access unit
- 1 den 32 saat çevrimine kadar sürebilir.

3.3.5. Sonlandırma Katmanı

- Komutlar farklı sırada başlasada aynı sırada bitmesini sağlar.
- Komutlar sırası ile ROB da commit edilir.

4. P6 Bellek Mimarisi

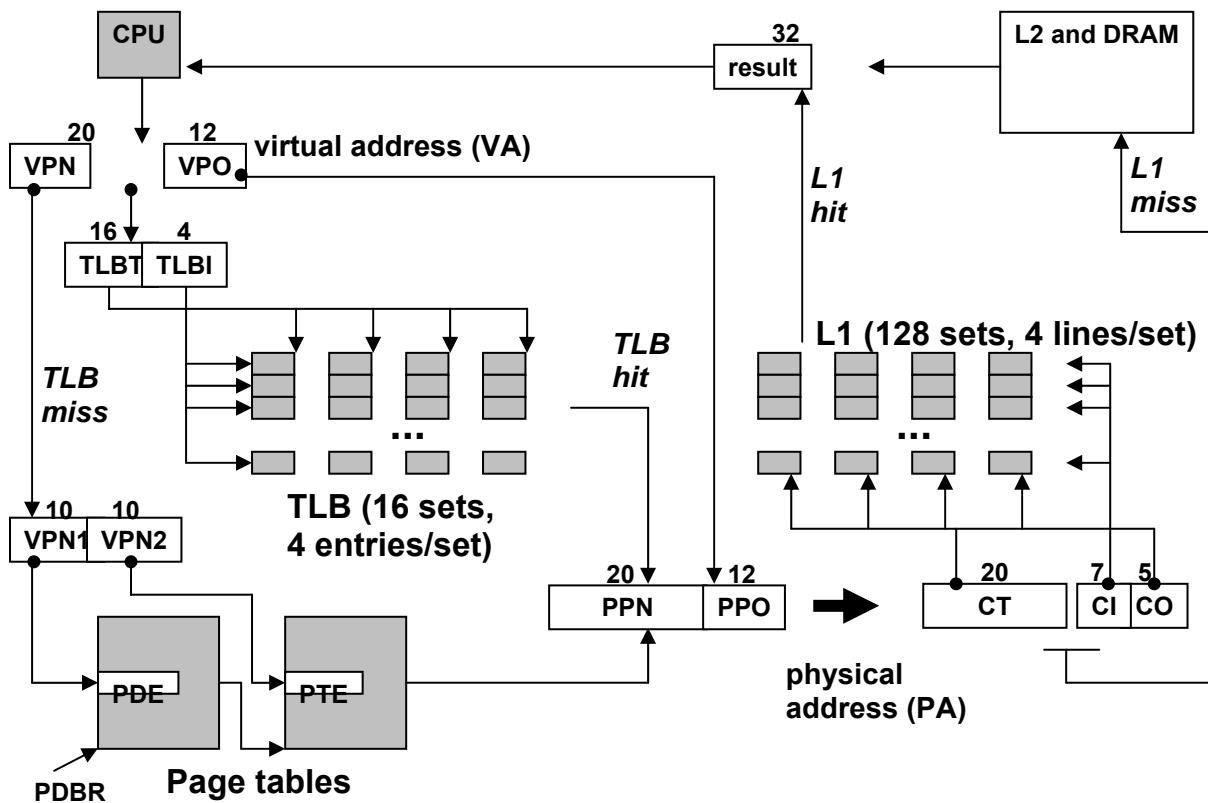

- 32 bit adres uzayı
- 4 KB page size
- L1, L2, and TLBs
  - 4-way set associative
- inst TLB
  - 32 entries
  - 8 sets
- data TLB
  - 64 entries
  - 16 sets
- L1 i-cache and d-cache
  - 16 KB
  - 32 B line size
  - 128 sets
- L2 cache
  - unified
  - 128 KB -- 2 MB

4.1. Adres Alt Bileşenleri

- Sanal Adresin (VA) Bileşenleri
  - TLBI: TLB index
  - TLBT: TLB tag
  - VPO: virtual page offset
  - VPN: virtual page number
- Fiziksel Adresin (PA) Bileşenleri
  - PPO: physical page offset
  - PPN: physical page number
  - CO: byte offset within cache line
  - CI: cache index
  - CT: cache tag

4.2. P6 Bellek Okuma İşlemi

5. Performans Analizi

5.1. Dallanma Tahmin Performansı

- Statik dallanma tahmini eğer doğru ise
  - Geri yönde tahmin 1 saat gecikme
  - İleri yönde gecikme yok
- Tahmin hatalı ise
  - Kesin gecikme 10-15 saat çevrimi
  - Speculation masrafından kaynaklanan ekstra gecikme
  - İptal edilen operasyonlara göre gecikme cezası değişir.

5.2. Çözme Katında Bekleme

- Saat başına 3 komutu almaya çalışır ancak aşağıdaki nedenler den karşılanamaz ise:
  - Komut tamponu iska verir
  - Komut mümkün olandan fazla sayıda uops gerektirirse
  - Dağıtım katmanı belleklerinde yer olmaz ise

5.3. Tekrar Hızı

Instruction name	İş hattı stages	Repeat rate
Integer ALU	1	1
Integer load	3	1
Integer multiply	4	1
FP add	3	1
FP multiply	5	2
FP divide	32	32

Tekrar Hızı (Repeat Rate): Yeni bir operasyonu yürütmesi için fonksiyon biriminin beklemesi gereken saat çevrimi sayısı